

افزایش عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه ششم شهر اهواز با جذاب کردن محیط آموزش در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳

فاطمه زلکی نژاد^۱، ساجده طرفی^۲

۱ فارغ التحصیل کارشناسی ارشد روان شناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، ایران.

۱ فارغ التحصیل کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، ایران.

نام و نشانی ایمیل نویسنده مسئول:

فاطمه زلکی نژاد

Email: F.zalaki1360@gmail.com.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر، افزایش عملکرد تحصیلی دانش آموزان با جذاب کردن محیط آموزش می باشد؛ به طوری که تحت تاثیر محیطی جذاب، پیشرفت تحصیلی را تجربه کنند. این پژوهش در یکی از مدارس استان خوزستان، شهرستان اهواز، دبستان دخترانه پایه ششم ابتدایی به عنوان جامعه آماری اجرا شده است. پژوهشگر به دنبال این سوال بود که چگونه می توان با جذاب کردن محیط آموزش موجب افزایش عملکرد تحصیلی دانش آموزان شد. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش استفاده از پیش آزمون و پس آزمون در دروس فارسی، ریاضی و علوم بود. با استفاده از روش های آموزشی جذاب از جمله تئاتر درسی، بازی و ریاضی، آموزش تلفیقی درس علوم با هنر، انجام آزمایش های علوم به صورت گروهی و ایجاد بازارچه خرید و فروش جهت آموزش جذاب درس ریاضی و مقایسه نتایج پیش آزمون و پس آزمون، افزایش انگیزه، رغبت به انجام کارهای گروهی و در نهایت پیشرفت تحصیلی حاصل شد و اجرای طرح موفقیت آمیز بود.

واژگان کلیدی: جذاب کردن محیط آموزش، بازی و ریاضی، آموزش تلفیقی، پیشرفت تحصیلی.

مقدمه

محیط، بستری برای شکل گیری بسیاری از ویژگی های رفتاری است. دانش آموزان پس از محیط مسکونی خود بیشترین ساعات روز را در واحدهای آموزشی می گذرانند. با توجه به نقش اساسی آموزش در فرایند شکل دهی به فرهنگ جامعه لازم است علاوه بر اهمیت دادن به فرایند آموزش، به ایجاد محیط مطلوب که شوق و انگیزه را نسبت به فرایند یاددهی-یادگیری در دانش آموزان ایجاد کند، توجه کافی داشت. اگر امکانات، تسهیلات و برنامه ریزی دقیق و متناسب آموزشی بتواند حس کنجکاوی فراگیران را تحریک کند و آنها را به سوی خود جذب کند، این محیط برای آنها نشاط آور و شاداب خواهد بود (افرازی و همکاران، ۱۴۰۲). ایجاد محیط جذاب در نگاه اول به ایجاد فضای مناسب و فضا سازی ظاهری منتج می شود؛ لیکن با نگاهی دقیق تر باید عنوان کرد که شاداب نمودن فقط جنبه ظاهری ندارد، چون داشتن بهداشت روانی سالم نیازمند رعایت اصولی است که هم جنبه مادی و هم

جنبه معنوی دارد و در واقع ایجاد جذابیت را باید هم در ابعاد ظاهری و هم ابعاد معنوی جست و جو کرد. در گذشته هدف آموزش و پرورش تربیت عده‌ای فارغ التحصیل بوده که فقط بتوانند امرار معاش کنند ولی در قرن جدید آموزش و پرورش به این نتیجه رسیده است که سر لوحه‌ی تعلیم و تربیت در یک جمله خلاصه شده است: "شوق زندگی کردن را به دانش آموز بیاموزیم (حسینی و همکاران ۱۴۰۲). مدرسه‌ی نامناسب، تنگ، تاریک، خشک و بی روح، کسالت و افسردگی را برای دانش آموزان به همراه خواهد داشت و بر میزان یادگیری و حضور فعال و با نشاط آنها در مدرسه تاثیر منفی دارد (لطف عطا، ۱۳۸۷). هر چه محیط آموزشی کودکان و نوجوانان در مدارس شادتر، فعال تر و پویاتر باشد، دانش آموزان می‌توانند ارتباطات اجتماعی بهتری با هم کلاسی‌ها و معلمان برقرار کنند و در نتیجه فرایند یادگیری آن‌ها بسیار اثربخش تر و بهتر خواهد بود.

ماهوتی راد (۱۳۹۸) در طی پژوهشی نشان داد که فضاهای باز آموزشی در ایجاد جاذبه برای دانش آموزان نقش مهمی دارد. همچنین مریم بابا پور و اجاری در طی تحقیقی تاثیر فضای آموزشی بر یادگیری دانش آموزان را مورد تاکید قرار داد. نظر پور (۱۳۹۷) بیان کرد که فرصتهایی برای کودک، جهت قرار گرفتن در محیط ایجاد می‌شود، تحرک و فعالیت کودک افزایش می‌یابد. همچنین در محیط خارجی نسبت به محیط داخل خلاقیت و بازی دانش آموز نیرومند تر می‌شود و فرم آن بین گروهها و جنسهای مختلف تغییر می‌کند.

پژوهش میلر^۱ به نقل از رایدین^۲ (۲۰۰۸) با عنوان مدارس شاد مساوی است با موفقیت بیان می‌کند که مدارس دارای سه جز اساسی برای خلق یک مدرسه شاد هستند. آنها مکانی را می‌سازند که کودکان با دوستانشان باشند، دانش جدید را یادگیرند و مهارت رویا داشتن، رشد کردن و برنامه ریزی را بیابند و نیز محیط فیزیکی خوشایند و مطلوب در ساختن یک مدرسه شاداب بسیار مهم است.

ولک (۲۰۰۸) در شادمانی در مدارس به این نتایج دست یافت که اصولی از قبیل جلوه نمایی کارهای دانش آموزان قرار دادن زمانی برای بازی، جذاب کردن فضای مدرسه، وجود کتابهای خوب خواندن شادی و انگیزه بیشتری را برای رفتن به مدرسه در دانش آموزان ایجاد می‌کند.

روش پژوهش

پژوهش فوق با این فرض که ایجاد محیطی جذاب در آموزش بر افزایش یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی تاثیر مثبت دارد، انجام شده است.

در این طرح که با رویکرد کمی به صورت پیش آزمون و پس آزمون انجام شد، در ابتدای سال تحصیلی آزمونهای معلم ساخته از دروس فارسی، ریاضی و علوم به عنوان پیش آزمون برگزار شد و نمرات دانش آموزان در چند مرحله ثبت و میانگین نمرات به عنوان پیش آزمون در نظر گرفته شد و بدیت ترتیب دانش آموزان که از نظر درسی ضعیف تر بودند مشخص شدند. در طی جلسات مختلف جهت جذاب کردن محیط آموزش و افزایش رغبت دانش آموزان به درس فعالیت هایی از جمله تدریس ریاضی همراه با بازی، تدریس در محیط باز و همچنین ایجاد بازارچه خرید و فروش در کلاس و مدرسه، انجام آزمایش های علوم توسط گروهها، تلفیق هنر با درس علوم و ایجاد سازه های مختلف مرتبط با درس علوم و همچنین انجام نمایشهای مختلف و تئاتر درسی جهت آموزش جذاب تر درس فارسی در کلاس اجرا شد. در طی اجرای طرح نظارت بیشتر بر عملکرد دانش آموزان ضعیف تر بود تا در کارهای گروهی مشارکت بیشتری داشته باشند و با انگیزه و علاقه بیشتری مباحث درسی را دنبال کنند. با گذشت ۳ ماه از اجرای برنامه ها جهت شاداب سازی و جذاب کردن محیط آموزش مجددا آزمونهای گرفته شده را به عنوان پس آزمون در نظر گرفته و میانگین نمرات دروس فارسی، ریاضی و علوم دانش آموزان ثبت شد. روایی سوالات معلم ساخته توسط سه تن از معلمان با تجربه تایید شد و به منظور برآورد پایایی میان نمره گذاران، سوالات آزمون در اختیار معلمان با سابقه قرار گرفت و مشاهده شد که توافق بین آنها ۸۵.۵ است.

¹ Miller

² Rydeen

نتایج پژوهش

با توجه به جدول ۱، ۲ و ۳، میانگین نمرات دانش آموزان در دروس ریاضی، فارسی و علوم قبل از ایجاد محیطی پر نشاط و جذاب مناسب نبوده و تعداد دانش آموزان قابل قبول و نیازمند به تلاش بیشتر قابل توجه است.

جدول ۱: آمار دانش آموزان خیلی خوب، خوب، قابل قبول و نیازمند به تلاش بیشتر در درس ریاضی قبل از روش آزمایشی

توصیف	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیازمند به تلاش بیشتر
تعداد	۷	۵	۱۲	۷

جدول ۲: آمار دانش آموزان خیلی خوب، خوب، قابل قبول و نیازمند به تلاش بیشتر در درس فارسی قبل از روش آزمایشی

توصیف	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیازمند به تلاش بیشتر
تعداد	۱۳	۶	۸	۴

جدول ۳: آمار دانش آموزان خیلی خوب، خوب، قابل قبول و نیازمند به تلاش بیشتر در درس علوم قبل از روش آزمایشی

توصیف	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیازمند به تلاش بیشتر
تعداد	۱۰	۶	۹	۶

پس از گذشت ۳ ماه از اجرای طرح و ایجاد محیطی مناسب و جذاب نمرات دانش آموزان در دروس ریاضی، فارسی و علوم تغییراتی مثبت داشته که نشان دهنده اجرای موفقیت آمیز طرح می باشد. میانگین نمرات دانش آموزان بعد از روش آزمایشی در جداول ۴، ۵ و ۶ به شرح زیر می باشد

جدول ۴: آمار دانش آموزان خیلی خوب، خوب، قابل قبول و نیازمند به تلاش بیشتر در درس ریاضی بعد از روش آزمایشی

توصیف	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیازمند به تلاش بیشتر
تعداد	۱۰	۱۳	۵	۳

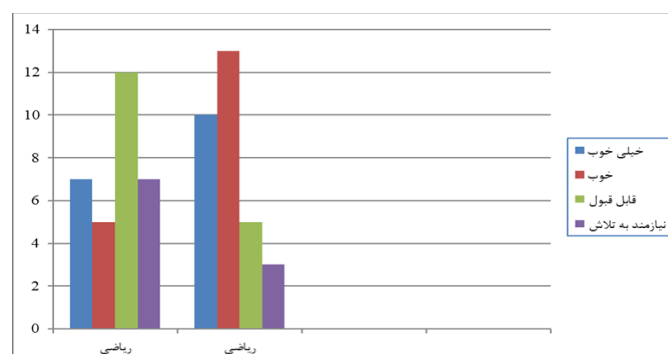
جدول ۵: آمار دانش آموزان خیلی خوب، خوب، قابل قبول و نیازمند به تلاش بیشتر در درس فارسی بعد از روش آزمایشی

توصیف	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیازمند به تلاش بیشتر
تعداد	۱۶	۱۱	۳	۱

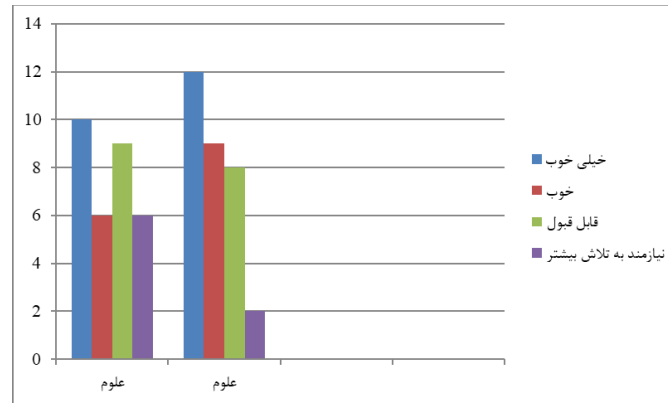
جدول ۶: آمار دانش آموزان خیلی خوب، خوب، قابل قبول و نیازمند به تلاش بیشتر در درس علوم بعد از روش آزمایشی

توصیف	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیازمند به تلاش بیشتر
تعداد	۱۲	۹	۸	۲

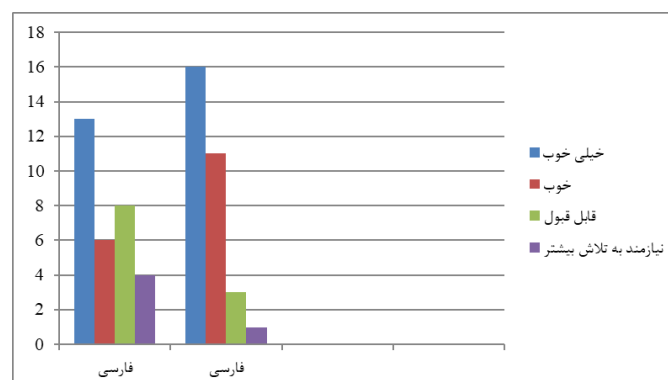
در شکل ۱، ۲ و ۳ مقایسه نموداری میان نمرات قبل و بعد از اجرای روش آزمایشی آورده شده است.

شکل ۱: نمودار مقایسه ای بین نمرات پیش آزمون و پس آزمون در درس ریاضی

شکل ۱: نمودار مقایسه ای بین نمرات پیش آزمون و پس آزمون در درس علوم

شکل ۲: نمودار مقایسه ای بین نمرات پیش آزمون و پس آزمون در درس فارسی

با توجه به مقایسه نمرات توصیفی در دروس ریاضی، علوم و فارسی قبل از ارایه راه کارها و پس از آن مشخص شد که استفاده از راهکارها در جهت ایجاد محیطی شاداب در کلاس و مدرسه برای بیشتر دانش آموزان موثر بوده است.

نتیجه گیری و بحث

پژوهش با هدف بررسی تاثیر محیط جذاب بر افزایش انگیزه و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر پایه ششم ناحیه یک اهواز انجام گرفته است. نتایج به دست آمده نشان می دهد که فرضیه ایجاد محیط جذاب و روشهای تدریس گروهی و خلاقانه بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان موثر بوده و مورد تایید قرار گرفته است و با نتایج پژوهشهای انجام شده توسط خداوردی (۱۴۰۳) که نشان داد که استفاده از روشهای تدریس خلاقانه مانند یادگیری مبتنی بر پروژه، بازی سازی در آموزش می تواند به افزایش انگیزه دانش آموزان کمک کند و موجب جذاب کردن فرایند یادگیری شود، همسو است.

هنگامی که مطالب آموزشی به شکلی جذاب و پر طراوت ارایه شوند، دانش آموزان نه تنها با علاقه گوش می دهند بلکه تمایل بیشتری برای عمیق تر و گسترده تر شدن در فرایند یادگیری نشان می دهند. این ارتباط مستقیم بین جذابیت محتوا و تسلط بر مطالب در نظر گرفته می شود. به واسطه این تاثیر مثبت، تمرکز و توجه دانش آموزان بهبود می یابد و این به نوبه خود به افزایش کارایی و کیفیت یادگیری منجر می شود.

محمدی (۱۴۰۲) نیز در تحقیقی نشان داد که طراحی محیط آموزشی می تواند نقش مهمی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان داشته باشد. همچنین رجبی، سوران؛ علیمردی، خدیجه (۱۳۹۶) اثر بخشی تئاتر درسی در افزایش مهارتهای اجتماعی و یادگیری دروس پایه را بررسی کردند که نشان می دهد تئاتر درسی هم بر افزایش مهارتهای اجتماعی و هم بر بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان اثر بخش است.

نتایج این پژوهش و پژوهش‌های مشابه، تاثیر روش‌های خلاقانه از جمله تدریس همراه با بازی تئاتر درسی، آموزش تلفیقی، انجام آزمایشات به صورت گروهی و... تایید می‌کند. بنابراین پیشنهاد می‌شود:

- قبل از شروع سال تحصیلی کارگاه‌هایی برای آموزگاران گذاشته شود تا نحوه زیبا سازی کلاس از نظر فیزیکی به آنها آموزش داده شود.

- پیشنهاد می‌شود همکاران در ابتدای سال تحصیلی در جهت جذاب کردن روش‌ها و محیط آموزش گفتمانی برگزار کنند و از نظرات یکدیگر در این زمینه بهره مند شوند.

- همکاران محترم در کلاس‌های درس خود شیوه‌های جذاب کردن محیط‌های آموزش را به کار گیرند.

منابع

- [۱] افزای، سید عبدالمجید؛ عزتی، پروانه؛ آبدار، زهرا. ۱۴۰۲ بررسی تاثیر شادابی و نشاط در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. مجله مطالعات روان شناسی و علوم تربیتی، دوره ۵، شماره ۵۴.
- [۲] باباپور و اجاری، مریم. بررسی تاثیر فضای باز در محیط آموزشی مدارس و تاثیر آن بر روی دانش آموزان، نشریه علمی تخصصی شباک سال پنجم، شماره ۴۶، مهر ۱۳۹۸.
- [۳] حسینی، سید ابراهیم؛ حسینی، سیده پروانه؛ رمیاد، مرضیه؛ رمیاد، ربابه، ۱۴۰۲. تاثیر محیط شاد بر عملکرد دانش آموزان، اولین همایش بین المللی معلمان برتر و مدارس پیشرو در هزاره سوم، بوشهر، ۱۹۳.
- [۴] خداوردی، سمیرا (۱۴۰۳). نقش روش‌های تدریس خلاقانه در افزایش یادگیری دانش آموزان
- [۵] رجبی، سوران؛ علیمزادی، خدیجه (۱۳۹۶). اثر بخشی تئاتر درسی در افزایش مهارت‌های اجتماعی و یادگیری دروس پایه در دانش آموزان ابتدایی. رویکردهای نوین آموزشی، ۱۲ (۲) (پیاپی ۲۶)، ۱۱۳-۹۸.
- [۶] لطف عطا آیناز، تاثیر عوامل محیطی بر یادگیری و رفتار در محیط‌های آموزشی ابتدایی در شهر. فصلنامه مدیریت شهری. شماره ۲۱، پاییز ۱۳۸۷.
- [۷] ماهوتی راد پرستو، موسوی محمد حامد، بررسی تاثیر فضای باز در محیط آموزشی مدارس و تاثیر آن بر روی دانش آموزان. نشریه علمی تخصصی شباک. سال پنجم، شماره ۴۶، مهر (۱۳۹۸).
- [۸] محمدی، نسرين (۱۴۰۲) بررسی تاثیر فضای آموزشی و محیط آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس ریاضی.
- [۹] نظر پورمحمد تقی، نوروزیان ملکی سعید، (۱۳۹۷). "شناسایی مولفه‌های معماری موثر در ارتقای یادگیری دانش آموزان با تاکید بر فضاهای باز مدارس بر اسس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش". مجله مطالعات آموزش و یادگیری، دوره ۱۰، شماره ۲. صص ۱۶۶-۱۹۳

[10] Rydeen, J. E. (2008). Happy school= success, FAIA, architect/facility planning specialist and former president of Armstrong, Torseth, Skold&Rydeen. Inc.(ATS&R), Minneapolis. Dec, 1.

[11] W0lks.(2008).Joy in school.The Positive Class room.A.S.C.D.VO.N